

Granskningsutlåtande

Ändring av 24 detaljplaner genom tillägg samt upphävande av del av detaljplan ÄDp 2015-19085 för Mässtunneln i stadsdelarna Älvsjö, Solberga, Västberga, Midsommarkransen, Aspudden och Liljeholmen i Stockholm, ÄDp 2019-16196

Innehåll

Sammanfattning	1
Bakgrund	2
Förslagets syfte och huvuddrag	2
Granskning	2
Synpunkter inkomna under granskning.....	3
Remissinstanser	3
Sakägare enligt fastighetsförteckningen	5
Synpunkter inkomna under samråd och granskning som ej tillgodosetts	6
Stadsbyggnadskontorets ställningstagande	6
Stadsbyggnadskontorets sammanvägda ställningstagande	10

Sammanfattning

Förslag till ändring av detaljplaner genom tillägg syftar till att möjliggöra Mässtunneln med tillhörande anläggningar för att öka kapaciteten av stadens spillvattensystem. Planförslaget ställdes ut för granskning under perioden 2022-03-09 – 2022-04-05. Under granskningen har 12 yttranden inkommit. Samtliga remissinstanser tillstyrker planförslaget men framför synpunkter i sak om förtydliganden av ändrade schaktdjupsbestämmelser på plankartan, förtydliganden i planbeskrivningen, avgränsning mellan spillvattenledning och befintlig tunnelbana till Norsborg samt samordning i genomförandefasen. De flesta sakägare och övriga boende som framfört synpunkter föreslår alternativt ianspråktagande av mark för Mässtunneln och ställer frågor om

Stadsbyggnadskontoret

Fleminggatan 4
Box 8314
104 20 Stockholm
Telefon 08-508 27 300
stadsbyggnadskontoret@stockholm.se
stockholm.se

fastighetskonsekvenser, ersättning samt ledningens påverkansområde och effekter på det befintliga ledningsnätet. Kontoret bedömer att inkomna synpunkter kan hanteras genom förtydliganden och mindre justeringar i planhandlingarna.

Inkomna synpunkter föranleder i huvudsak förtydliganden av de befintliga schaktdjupsnivåer som tillåts underskridas för allmännyttigt ändamål på plankarta del 1 och 5. Bestämmelse om lägsta schaktningsnivå kommer att ändras på plankarta 7 där spillvattenledningen korsar under den befintliga tunnelbanan. Planbeskrivningen kommer i huvudsak att förtydligas i beskrivningen av schaktdjupsbestämmelser, fastighetsrättsliga frågor och genomförandetid.

Kontoret föreslår att förslaget till detaljplan antas.

Bakgrund

Förslagets syfte och huvuddrag

Förslag till ändring av detaljplaner genom tillägg syftar till att möjliggöra Mässtunneln med tillhörande anläggningar för att öka kapaciteten av stadens spillvattensystem.

Mässtunneln är en spillvattenledning mellan Älvsjö och Liljeholmen som ska avlasta befintligt spillvattensystem inom Älvsjö-Örby. Mässtunneln är en förutsättning för att området ska kunna bebyggas. Den nya ledningen gör det möjligt att brädla spill- och dagvatten till denna ledning, istället för till Mälaren, med påföljande rening i Henriksdals reningsverk. Detta bidrar till förbättrad ytvattenkvalitet för Mälaren vilket är av stor allmän vikt. Mässtunneln kommer även att avlasta och bygga bort sex kända hydrauliska flaskhalsar i befintligt ledningsnät, vilket minskar risken för källaröversvämningar i närområdet.

Granskning

Planförslaget ställdes ut för granskning under perioden 2022-03-09 – 2022-04-05. Information skickades ut enligt sändlista till remissinstanser, berörda sakägare enligt fastighetsförteckningen samt andra intressenter som under samrådet skriftligen framfört synpunkter. Övriga informerades genom annons i Dagens Nyheter och Svenska Dagbladet 2022-03-09. Planförslaget visades i Tekniska Nämndhuset i Fyrkanten samt på stadsbyggnadskontorets hemsida, start.stockholm/detaljplaner.

Synpunkter inkomna under granskning

Nedan redovisas en sammanfattning av de synpunkter som inkom under granskningen. Yttrandena i sin helhet finns att ta del av i planakten.

Remissinstanser

Länsstyrelsen
Ingen erinran.

Lantmäterimyndigheten

Plankarta

Lantmäterimyndigheten undrar om det är korrekt att schaktdjupsbestämmelser gäller vid *byggande av spillvattenledning* och inte vid *utövande av eller underhåll av ledning*.

Vidare framförs att de schaktdjupsbestämmelser som ändras i plan Pl. 7464 och P2001-14674 (plankarta del 1 och 5) bör förtydligas genom att dess höjdnivåer skrivs in på plankartan och att det förskrivs att dessa får underskridas. Förklarande text från planbeskrivningen kan eventuellt läggas till på plankartorna.

På plankarta del 5 ändras gällande detaljplan P2013-08755. Planen har pågående genomförandetid vilket resulterar i att genomförandetiden inom området blir kopplat till den underliggande planen. Detta gäller även ÄDp2015-19085. Lantmäterimyndigheten anser att detta kan förtydligas i planbeskrivningen.

På plankarta del 7 korsar spillvattenledningen under tunnelbanans befintliga linje till Norsborg. På den intilliggande fastigheten Skärsliparen 2 finns på kvartersmark en gällande bestämmelse som reglerar lägsta schaktningsnivå +20,5 meter över nollplanet som skydd för tunnelbanan. I korsningspunkten mellan spillvattenledning och tunnelbana finns ingen befintlig schaktdjupsbestämmelse. Planförslaget anger lägsta schaktdjupsnivå -20,0 meter under nollplanet i korsningspunkten, vilket innebär att schaktning tillåts inom tunnelbanans område. Lantmäterimyndigheten undrar om detta är önskvärt.

Planbeskrivningen

Organisatoriska frågor – Avtal och samordning

Beskrivningen av det gällande markavtalet mellan Stockholms stad och Stockholm Vatten och avfall bör enligt lantmäterimyndigheten förtydligas med att avtalet gäller kommunens allmänna platsmark och inte dess kvartersmark.

Fastighetsrättsliga frågor – Fastighetsbildning

Stockholm Vatten och Avfall har enligt lantmäterimyndigheten redan ansökt om ledningsrätt, vilket bör framgå i sista stycket. Information om att förrättningen sker parallellt med detaljplanearbetet bör även framgå.

Fastighetsrättsliga frågor - Rättigheter

Det sista stycket ger enligt lantmäterimyndigheten intryck av att genomförandeavtal ska träffas med alla rättighetshavare längs sträckan. Lantmäterimyndigheten antar att det är de stora aktörerna i stycket innan som avses.

Exploateringskontoret

Exploateringskontoret framför att då arbetstunneln för Nya Östbergatunneln finns angiven på plankartan för den detaljplanen (detaljplan för Södra Hammarbyhamnen 1:3, Dp 2020-03032), finns det skäl att detsamma bör gälla för Mässtunneln.

Eftersom tunnlnarna är av liknande karaktär anses det även klokt att detaljeringsnivån i detaljplanerna följer samma mönster. Förslagsvis inritas arbetstunneln på plankarta 8.

Kontoret har varit delaktigt i detaljplanearbetet och har inga ytterligare synpunkter.

Kulturförvaltningen

Ingen erinran.

Miljöförvaltningen

Ingen erinran.

Rådet till skydd för Stockholms skönhet

Ingen erinran.

Stockholm Exergi

Ingen erinran.

Storstockholms brandförsvaret

Ingen erinran.

Trafikförvaltningen

Region Stockholm trafikförvaltning avger följande yttrande tillsammans med förvaltning för utbyggd tunnelbana.

Befintligt kollektivtrafiksystem

Region Stockholm anser att befintlig tunnelbana mellan Liljeholmen och Aspudden ska illustreras på plankarta 7. Här innehar trafikförvaltningen en nyttjanderätt genom

Regleringsavtalet. Inom fastigheten Liljeholmen 1:1 korsar

Mässtunneln under tunnelbanan. Regionen framför att tunnelbanan

och dess skyddszon är avgränsad mellan +20 och -30 meter relativt nollplanet och anser att granskningsförslagets bestämmelse om lägsta schaktningsnivå -20 bör ändras till +20 så att den också skyddar tunnelbanans anläggning.

Regionen framför att samordning ska ske med trafikförvaltningen innan arbeten påbörjas och överenskommelser ha träffats gällande riskhantering. SL:s föreskrifter ska följas. Alla kostnader som uppstår för trafikförvaltningen på grund av intrånget ska bäras av exploitören.

Spårväg Syd

Ett alternativ för hållplatsplacering vid Mässvägen utreds och sammanfaller troligtvis med det planerade utrymningsschaktet. Samråd om alternativa lokaliseringar planeras under hösten 2022 och beslut om korridor 2023. Regionen vill med hänvisning till ovan fortsätta dialog och samverkan med Stockholm Vatten och Avfall om hur hållplatsplacering kan möjliggöras med det planerade utrymningsschaktet.

Nya tunnelbanan Älvsjö-Fridhemsplan

Region Stockholm framförde i samrådyttrandet önskemål om att planbestämmelse omformulerades så att tunnelbanan får göra intrång i spillvattentunnelns skyddszon. I granskningsförslaget anges att nivån för lägsta schaktdjup får underskridas för tunnelbana, vilket innebär att behovet har tillgodosetts.

Trafikverket

Trafikverket vill att genomförandet av projektet ska följa tecknat avtal mellan Trafikverket och Stockholm Vatten och Avfall som reglerar villkor för samverkan vid genomförandet av Mästartunneln. Det anses nödvändigt att pågående dialog mellan parterna fortsätter att föras under projektets kvarstående planerings- och genomförandefaser.

Sakägare enligt fastighetsförteckningen

BRF Prästgårdsgränd, Prästgårdsgärdet 4, Prästgårdsgränd 7-13, 17

Bostadsrättsföreningen tolkar att ledningsdragningen har valts med hänsyn till att så få fastigheter som möjligt ska påverkas. Föreningen undrar om det inte skulle vara bättre om ledningen berörde fler fastigheter så att påverkan per fastighet kunde minskas.

Bostadsrättsföreningen uppger att det finns kommunal mark intill deras fastighet, och undrar om ledningsdragningen inte skulle kunna nyttja denna mark i större utsträckning.

I planbeskrivningen nämns inverkan på befintliga energibrunnar. Föreningen saknar information om hur möjligheten till installation av nya energibrunnar påverkas samt ökad kostnad/minskad effekt inom berörda fastigheter. Föreningen undrar även om ersättning för sådant utgår när ledningsrätten ansöks eller när fastighetsägaren planerar att installera exempelvis bergvärme. Vidare ställs frågan hur länge markreservationen för ledningen gäller, och om den upphör om ledningen tas ur bruk i framtiden.

I planbeskrivningen framgår att Stockholm Vatten och Avfall ska kontaktas i förväg vid arbeten i närheten av markreservatet. Bostadsrättsföreningen undrar hur denna närhet bestäms. Vidare framgår att ersättning för skador kan ansökas om hos Stockholm Vatten och Avfall, samt att villkor för oförutsedda skador hanteras i tillståndsansökan hos mark- och miljödomstolen. Föreningen undrar om detta innebär att skador som uppstår kanske inte kommer att ersättas.

Övriga boende

Övrig boende 1

Boende undrar var de sex kända hydrauliska flaskhalsarna som omnämns i planbeskrivningen ligger samt vilka områden som kommer att få minskad risk för källaröversvämningar efter genomförandet av Mässtunneln. Boende undrar även vilken väg avloppet tar idag.

Synpunkter inkomna under samråd och granskning som ej tillgodosetts

- Komplettering av geotekniska förutsättningar
- Förtydligande av fastighetsintrång och dess konsekvenser
- Alternativt ianspråktagande av mark för spillvattenledningen
- Förtydligande i planbeskrivningen gällande markavtal mellan Stockholms stad och Stockholm Vatten och Avfall

Stadsbyggnadskontorets ställningstagande

Plankarta, schaktdjupsbestämmelser

Stadsbyggnadskontoret anser att schaktdjupsbestämmelsernas lydelse om att nivån får underskridas ”...vid byggande av spillvattenledning” är korrekt då bygglov inte krävs vid drift och underhåll.

Lantmäterimyndigheten anser att de befintliga schaktdjupsbestämmelser som ändras på plankarta del 1 och 5 bör

förtydligas. Stadsbyggnadskontoret avser att förtydliga vilka lägsta schaktningsnivåer som regleras i de befintliga bestämmelserna.

Trafikförvaltningen och lantmäterimyndigheten framför att den befintliga tunnelbanan till Norsborg som korsar ovan Mässtunneln på plankarta 7 inte skyddas av planförslagets schaktdjupsbestämmelse på nivå -20,0 meter under nollplanet. Tunnelbanan inklusive dess skyddszon är enligt trafikförvaltningens granskningsyttrande belägen mellan +20 och -30 meter relativt nollplanet. Stadsbyggnadskontoret har i dialog med trafikförvaltningen kommit överens om att tunnelbanans nedre skyddszon kan bestämmas till nivå -7 meter under nollplanet.

Kontoret kommer att justera plankarta del 7 så att bestämmelse om lägsta schaktningsnivå gäller från nivå +20,5 meter över nollplanet (RH 2000). Nivån får underskridas av befintliga spårtunnlar och dess anläggningar för tunnelbana ned till nivå -7 meter under nollplanet. Nivån får även underskridas vid byggande av allmännyttig underjordisk spillvattenledning från nivå -20 meter under nollplanet och nedåt.

Kontoret vill även upplysa om att detaljplanearbete pågår för Del av Liljeholmen 1:1 och Skärsliparen 2, dnr 2020-13376, vilket inkluderar området där Mässtunneln korsar den befintliga tunnelbanan. I planarbetet kommer såväl Mässtunneln och tunnelbanan behöva bekräftas på plankartan. Föreliggande ändring av detaljplaner för Mässtunneln kommer att ersättas vid ett antagande av förslag till detaljplan för Del av Liljeholmen 1:1 och Skärsliparen 2.

Fastighetsrättsliga frågor

Stadsbyggnadskontoret kommer att justera planbeskrivningen under rubrikerna Rättigheter och Fastighetsbildning efter synpunkter från lantmäterimyndigheten.

Avtal

Det gällande markavtalet mellan staden och Stockholm Vatten och Avfall omfattar även viss kvartersmark, varför ingen ändring kommer att genomföras i planbeskrivningen.

Genomförandetid

Stadsbyggnadskontoret instämmer med lantmäterimyndigheten om att genomförandetiden blir kopplad till gällande detaljplan P2013-08755 och dess genomförandetid till och med 2027-01-11. Kontoret avser att tydliggöra detta i planbeskrivningen.

Del av gällande ändring av detaljplan, ÄDp2015-1908, med genomförandetid till och med 2024-06-24 kommer att upphävas och ersättas inom planområdet.

Planläggning av arbetstunnel

Stadsbyggnadskontoret vill informera om att den nyligen laga kraftvunna ändringen av detaljplaner för Nya Östbergatunneln, Dp 2020-03032, inte omfattar någon arbetstunnel som regleras på plankartan.

Förslag till ändring av detaljplaner för Mässtunneln omfattar i huvudsak kvartersmark genom införandet av markreservat för allmännyttig underjordisk spillvattenledning. I utkanten av Solbergaskogen finns i planförslaget en planbestämmelse på allmän platsmark som medger tunneldmyning som blir synlig ovan mark. Tunnelmyningen leder till en servicetunnel som även kommer att användas som arbetstunnel för uttransport av bergmassor under byggtiden. Kontorets bedömning är att arbets-/servicetunneln under mark på allmän plats inte kräver någon planändring. På allmän platsmark är utgångspunkten att Mässtunneln möjliggörs genom gällande markavtal mellan staden och Stockholm Vatten och Avfall.

Samordning

Stadsbyggnadskontoret är positivt till att projekt Spårväg syd och Mässtunneln samordnas i frågan om utrymningsschakt för spillvattenledning och alternativ för hållplatsplacering. Kontoret vill dock framföra att nedstigningsluckan tillhörande utrymningsschaktet är beläget utanför planområdet på allmän platsmark. Synpunkten vidarebefordras till Stockholm Vatten och Avfall.

Synpunkt från Trafikverket om fortsatt samverkan kring genomförandet av Mässtunneln noteras och vidarebefordras till Stockholm Vatten och Avfall.

Ledningsdragnig, markreservat, ersättning och skador
Mässtunnelns sträckning har behandlats i ansökan om miljötillstånd hos mark- och miljödomstolen där deldom meddelades den 19 februari 2021 (Målnr M 1131-19). Planförslaget överensstämmer med sträckan som anges i miljötillståndet. Förslag till ändring av detaljplaner för Mässtunneln möjliggör anläggandet av Mässtunneln genom tillägg av markreservat för allmän underjordisk spillvattenledning mellan angivna nivåer. Bestämmelserna innebär att ett markområde reserveras så att det kan användas för allmännyttig spillvattenledning. Markreservatet i detaljplanen ger dock ingen automatisk rätt att tillträda marken. För att få tillträde till marken kan ledningshavaren antingen träffa överenskommelse med

fastighetsägaren eller ansöka om ledningsrätt hos lantmäterimyndigheten.

Vid en lantmäteriförrättning kommer lantmäterimyndigheten att besluta om ersättning enligt gällande lagstiftning. Då finns möjlighet för berörda fastighetsägare att lämna synpunkter som rör ersättning för markintrånget. Vid lantmäteriförrättningen kommer föreskrifter som gäller berörda fastighetsägare att meddelas som bland annat tar upp i vilka situationer fastighetsägaren ska kontakta ledningshavaren. Ersättning för skador regleras på flera platser i lagstiftningen beroende på vilken typ av skada som avses. Oförutsedda skador som går att härleda till orsak från ett tunnelprojekt som erhållit tillstånd från mark- och miljödomstolen regleras hos mark- och miljödomstolen om parterna inte är överens.

Ledningsrätt är en rättighet som gäller för all framtid, men som kan upphävas genom nytt beslut från lantmäterimyndigheten.

Markreservatet i detaljplanen gäller tillsvidare tills det att planen upphävs och/eller ersätts av en ny detaljplan. Markreservatet i detaljplanen gäller fortsatt även om ledningen tas ur bruk och ledningsrätten upphävs. Vid framtagande av ny detaljplan utreds behovet av markreservat utifrån rådande förutsättningar.

Spillvattenledningens effekter

De hydrauliska flaskhalsarna i befintligt ledningsnät är belägna vid Götalandsvägen, Mikrofonvägen, Västberga, Juvelerärvägen och Bäckvägen. Samma områden kommer att få minskad risk för källaröversvämningar efter anläggandet av Mässtunneln.

Det befintliga avloppsnätet renas i Henriksdals avloppsreningsverk och Himmerfjärdens avloppsreningsverk.

**Stadsbyggnadskontorets sammanvägda
ställningstagande**

Från inkomna synpunkter har inga större intressekonflikter kunnat identifieras. Stadsbyggnadskontoret anser att inkomna synpunkter kan hanteras genom ändring av schaktdjupsbestämmelse på plankartan där spillvattenledningen korsar under befintlig tunnelbana samt genom mindre förtydliganden på plankartan och i planbeskrivningen.

Stadsbyggnadskontoret bedömer att ovanstående revideringar innebär en lämplig avvägning mellan olika intressen.

Kontoret föreslår att förslag till detaljplan antas.

Pia Ölvebro
planchef

Tony Andersson
stadsplanerare